

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.402

11 de desembre del 2018

SUMARI

- 1 Col·lectiu Set Ciències ► La tercera etapa d'InfoMigjorn
- 2 Joan Bosch ► Un tast de català d'Elna (17). Masculí o femení?
- 3 Eugeni S. Reig ► El valencià de sempre: esclata-sang
- 4 Gabriel Bibiloni ► Sobre la fam, la gana i la talent
- 5 Albert Pla Nualart ► “M’hi ha insistit molt”, “Li hi ha insistit molt”
- 6 Maria Rodríguez Marín ► No deixem que ‘es creixin’
- 7 Ramon Torrents ► Fabra i Coromines: fidelitat i continuïtat
- 8 Antoni Llull Martí ► Sobrevent i sotavent. El cabotatge i la navegació d'altura
- 9 Pau Vidal ► El catanyol es cura
- 10 Enllaços

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 La tercera etapa d'InfoMigjorn

Col·lectiu Set Ciències

En una època en què els pronoms febles trontollen i les faltes d'ortografia ens envolten tothora, hi ha més articles, debats i opinions sobre llengua que mai. Una paradoxa interessant i alhora sorprenent. És desconcertant que en certs àmbits on hauria de prevaldre una certa formalitat lingüística trobem tertulians amb una fonètica que esfereeix i periodistes que arrossegueu les esses sordes i s'hi entrebanquen. Anem en conferències en què els ponents fan una presentació amb diapositives curulles de faltes i, sense cap vergonya, sembla que no s'adonin que això resta credibilitat al seu coneixement. I mentre en una part de la societat creix la informalitat lingüística, en altres sectors hi ha una lluita aferissada per defensar el català correcte.

D'iniciatives en favor de la llengua n'hi ha moltes. N'hi ha que tenen un eslògan tan reeixit que s'han convertit gairebé en frases fetes, com 'El català correcte, passa!'. D'altres, més a títol personal, s'ocupen de corregir les errades que es troben a les piulades de Twitter. I de fet, a les xarxes podem trobar moltes iniciatives amb més o menys qualitat lingüística però amb una clara voluntat d'aportar el seu granet de sorra per a evitar incorreccions. També cal destacar propostes més comercials, com [La incorrecta](#) o [Faves comptades](#), que ofereixen un marxandatge amb missatges per a millorar la llengua o per a difondre frases fetes.

De fet, qualsevol iniciativa és benvinguda, tot i que sempre podem trobar-hi els pros i els contres. Però el que és clar és que l'estat del català no tan sols amoïna els estudiosos de la llengua, sinó que la inquietud i la voluntat de millora és d'abast social. És per això que fa més d'un mes, quan vam rebre el butlletí setmanal d'**InfoMigjorn** amb una nota '[Als nostres lectors](#)' en què ens anunciaven que es tancava la segona etapa d'aquest butlletí, vam pensar que no podríem restar impassibles davant la fi d'una de les iniciatives de més rellevància de les que ara mateix vetllen pel bon ús de la nostra llengua.

InfoMigjorn va començar el 2008 amb Eugeni S. Reig al capdavant, pràcticament en solitari. En una segona fase, fou l'associació Xarxa de Mots qui en va prendre el relleu i va decidir reformular la idea original. La iniciativa que havia començat al País Valencià va continuar del 2016 al 2018 a Catalunya, i ara, en una tercera etapa, el relleu es pren a Andorra. D'ara endavant, el col·lectiu Set Ciències assumirà la tasca setmanal i pensem que simbòlicament és interes-

sant que l'edició del butlletí **InfoMigjorn** es vagi estenent arreu del domini lingüístic, més enllà del Migjorn originari. Cal que sigui una mica com la Flama del Canigó: que no s'apagui la flamarada i que s'espargeixi arreu dels territoris de parla catalana.

Així doncs, a partir del 2019, arriba la tercera etapa d'**InfoMigjorn**, amb novetats però conservant la idiosincràsia del butlletí inicial. Mantindrem el nom i la periodicitat. Sortirà setmanalment i ens servirem dels comptes de Facebook i Twitter per a tenir presència a les xarxes. A més, el butlletí tindrà un format que s'adaptarà a qualsevol dispositiu electrònic. Volem adreçar-nos a tothom que tingui interès en la llengua catalana, siguin especialistes o simples usuaris. Finalment, la intenció és conservar la quota de subscripció anual de 20 euros, que creiem prou moderada per a no impedir que el butlletí arribi a tots els interessats a rebre'l i llegir-lo.

Per tant, agrairíem a tots els interessats a mantenir la subscripció o bé als nous subscriptors que ens comuniquen aquesta voluntat enviant un missatge a nou@infomigjorn.com o a infomigjorn.com. Així mateix, també agrairem que ens ajudeu a fer-ne la màxima difusió.

Finalment, volem agrair la tasca impagable d'Isabel Casadevall, Jordi Palou, Eugeni S. Reig, Ramon Torrents i Xelo Tortosa.

Seguim!

Arnau Colominas, Maria Cucurull, Marta Manzanares

Un tast de català d'Elna (17)

2 Masculí o femení?

Joan Bosch

En llatí clàssic hi havia tres gèneres: el masculí *homo* [-inis] ('home' en català), el femení *femina* [-ae] ('dona') i el neutre *templum* [-i] ('temple'). De manera general, el masculí i el femení identificaven éssers vius i el neutre coses inanimades. Ara, aquesta classificació no era gens estricta. Comportava una colla d'excepcions. Per exemple, el mot *domus* [-us] ('casa') i el mot *patientia* [-ae] (' paciència') eren femenins sense cap raó evident. Al cap i a la fi, la distinció entre ésser viu i cosa inanimada es va afeblir tant que el gènere neutre no es va conservar en català ni tampoc en les llengües romàniques dels encontorns

(italià, francès, occità, castellà, portuguès). Els locutors del baix llatí ja havien començat a atribuir un gènere masculí o femení als vocables neutres més usats. Com que empraven el mot 'temple' més sovint en singular *templum* que no pas en plural *templa*, el van assimilar a un mot masculí, perquè la desinència *-um* era també una desinència masculina: *dominus [-i]* ('mestre') feia *dominum* a l'acusatiu. Per una altra banda, com que el mot *folium [-i]* ('fulla') es feia servir generalment en plural *folia* es va considerar que era femení, perquè la desinència *-a* era sobretot una desinència femenina: *rosa [-ae]* ('rosa'). Després, cada llengua neollatina va acabar la feina segons criteris propis.

Un cas interessant són els mots llatins acabats en *-or*, *-oris*. En distingirem tres classes:

- una primera classe feta d'adjectius comparatius: *minor* (comparatiu de *parvus*), *major* (comparatiu de *magnus*), *peior* (comparatiu de *malus*), *melior* (comparatiu de *bonus*), etc, que retrobem en català sota les formes: *menor*, *major*, *pitjor* i *millor*.
- una segona classe composta d'agents que deriven d'un verb i del qual indiquen l'acció: *actor* del verb *agere*, *lector* del verb *legere*, etc. En català, aquesta classe va ser la més productiva, amb milers i milers d'elements. Cada mot hi té doble gènere amb formes masculines i femenines diferenciades: *actor/actriu*, *lector/lectora*, etc.
- i una tercera classe constituïda de substantius masculins que representen sentiments o coses abstractes com ara: *albor*, *amor*, *ardor*, *calor*, *candor*, *clamor*, *color*, *dolor*, *dulcor*, *error*, *favor*, *fervor*, *foetor*, *fragor*, *fulgor*, *furor*, *honor*, *horror*, *humor*, *languor*, *liquor*, *lucor*, *odor*, *pavor*, *pudor*, *putor*, *rancor*, *rigor*, *rubor*, *rumor*, *sapor*, *splendor*, *stridor*, *stupor*, *sudor*, *timor*, *torpor*, *valor*, *vapor*, *vigor*, etc.

Justament és a aquesta darrera classe de mots que dedicarem tota la nostra atenció avui.

Els retrobem gairebé tots en el castellà modern sense canviament de gènere i amb molt poques modificacions ortogràfiques: *albor*, *amor*, *ardor*, *calor*, *candor*, *clamor*, *color*, *dolor*, ~~*dulzor*~~ (en lloc de *dulcor*, però en desús i suplantat per *dulzura*), *error*, *favor*, ~~*havor*~~ (en lloc de *fervor*), ~~*hedor*~~ (en lloc de *foetor*), *fragor*, *fulgor*, *furor*, *honor*, *horror*, *humor*, ~~*langer*~~ (en lloc de *languor*, però en desús i suplantat per *languidez*), *licor* (en lloc de *liquor*), ~~*lugor*~~ (en lloc de *lucor*, trobat en textos castellans del segle XIV, però desaparegut de fa temps), *olor* (en lloc de *odor*), *pavor*, *pudor* (que deriva de *pudor*), ~~*pudor*~~ (que deriva de *putor*, però

en desús i suplantat per *hedor*), rancor, rigor, rubor, rumor, sabor (en lloc de *sapor*), **esplendor** (en lloc de *splendor*), **estridor** (en lloc de *stridor*), **estupor** (en lloc de *stupor*), sudor, **temor** (en lloc de *timor*), torpor, valor, vapor i vigor.

En francès, les modificacions ortogràfiques són més importants i els canviaments de gènere gairebé sistemàtics: **albeur** [f], **amour** [m] (antigament femení), **ardeur** [f], **chaleur** [f], **candeur** [f], **clameur** [f], **couleur** [f], **douleur** [f], **douceur** [f], **erreur** [f], **faveur** [f], **ferveur** [f], **fêteur** [f] (desaparegut i reemplaçat per *puanteur* [f]), **frayeur** [f] (que no significa pas més 'soroll fort' sinó 'espant'), **fulgureur** [f] (desaparegut i reemplaçat per *splendeur* [f]), **fureur** [f], **honneur** [m], **horreur** [f], **humeur** [f], **languueur** [f], **liqueur** [f], **lueur** [f], **odeur** [f], **peur** [f], **pudeur** [f], **puteur** [f] (desaparegut i reemplaçat per *puanteur* [f]), **rancœur** [f], **rigueur** [f], **roubeur** [f] (desaparegut i reemplaçat per *rougeur* [f]), **rumeur** [f], **saveur** [f], **splendeur** [f], **strideur** [f], **stupeur** [f], **sueur** [f], **témeur** [f] (desaparegut i reemplaçat per *crainte* [f]), **torpeur** [f], **valeur** [f], **vapeur** [f] i **vigueur** [f].

- Aquí l'excepció que salta a la vista és el mot *amour* que s'hauria d'escriure *ameur* i que hauria de ser femení i no pas masculí. En realitat, no és pas un mot de creació francesa. Va ser manllevat i adaptat de l'occità *amor* perquè a l'edat mitjana els trobadors occitans eren els únics poetes que parlaven d'amor en el reialme de França. El mot *amour*, originàriament femení, va ser percebut com un mot masculí perquè, en francès, la terminació *-our* és una terminació masculina com en els mots *vautour* (voltor) i *velour* (vellut).
- El mot *honneur* també és una excepció. En la llengua antiga era femení i no pas masculí com ara. La confusió ve del fet que 'Quelle honneur!' (versió femenina) i 'Quel honneur!' (versió masculina) es pronuncien exactament de la mateixa manera.
- En català medieval el canviament de gènere va seguir la via francesa (o més aviat, la via occitana): albor [f], amor [f], ardor [f], calor [f], candor [f], clamor [f], color [f], dolor [f], dolçor [f], error [f], favor [f], fervor [f], fetor [f], fragor [f], fulgor [f], furor [f], honor [f], horror [f], humor [f], llangor [f], licor [f], lugor [f], olor [f], paor [f], pudor [f] (sentiment de reserva), pudor [f] (mala olor), rancor [f], rigor [f], rubor [f], rumor [f], sabor [f], esplendor [f], estridor [f], estupor [f], suor [f], temor [f], torpor [f], valor [f], vapor [f] i vigor [f].
- Tots aquests vocables hi són femenins, contràriament al llatí i al castellà. Ho atesta el [Vocabulari de la llengua catalana medieval de Lluís Faraudo de Saint-Germain](#) (llevat, val a dir-ho, d'alguns mots cultes com *candor*, *rubor* o *torpor* reintroduïts recentment i per tant absents del diccionari).

- Notarem que el mot llatí *rumor* [-oris] ha donat per via popular 'remor [f]' (amb erra final muda) i per via culta 'rumor [f]' (amb erra final sonora).

El català septentrional funciona encara com la llengua antiga llevat d'una sola excepció: per mala influència francesa, el mot 'amor' hi ha deixat de ser femení. Modernament l'ús del femení es limita a algunes poques expressions en plural com ara: *les amors mortes*. Relativament a la pronunciació, recordarem que totes les os de les darreres síl·labes són tancades, pronunciades [ú] al Rosselló, i que els rossellonesos afegeixen una te de suport a la fi dels mots acabats amb una erra sonora. Per exemple, *amor* s'hi pronuncia [amúrt]. Un altre cas particular és el mot *por*, que els rossellonesos pronuncien [pou], exactament de la mateixa manera que un pou d'aigua (segurament per influència occitana: *páur* pronunciat [póu] i no pas [pau] com escauria). I notarem que *pudor* (sentiment de reserva) i *podor* (mala olor) hi són tots dos femenins sense cap mena de problema. Si bé s'escriuen igual, es pronuncien de manera diferent.

En el català del Principat, els estralls causats pel castellà hi són molt més importants. Llevat de *albor*, *calor*, *dolçor*, *fetor*, *llangor*, *lluor*, *olor*, *por*, *pudor* (mala olor), *esplendor*, *suor* i *torpor*, que han conservat el gènere femení d'origen, tots els altres –és a dir els 28 mots següents: *amor*, *ardor*, *candor*, *clamor*, *color*, *dolor*, *error*, *favor*, *fervor*, *fragor*, *fulgor*, *furor*, *honor*, *horror*, *humor*, *licor*, *pudor* (sentiment de reserva), *rancor*, *rigor*, *rubor*, *rumor*, *sabor*, *estridor*, *estupor*, *temor*, *valor*, *vapor* i *vigor*– es fan servir habitualment en masculí. És una error. Haurien de ser exclusivament femenins com en la llengua antiga. Per explicar el fet que alguns gèneres femenins hagin resistit a les interferències del castellà i hagin pogut sobreviure fins ara podem avançar algunes hipòtesis:

- perquè els substantius equivalents castellans van caure en desús: és el cas de *dulzor*, *langor*, *lluor* i *pudor* (mala olor).
- perquè, fonèticament, les formes castellanques i catalanes es van allunyar tant les unes de les altres que van fer impossible tota interferència: és el cas de *hedor/fetor*, *pavor/por* i *sudor/suor*.
- o potser, tot simplement, perquè la diferència fonètica induïda per la erra final sonora en castellà i muda en català va ser suficient per a frenar el procés d'interferència: és el cas de *albor*, *calor*, *olor*, *esplendor* i *torpor*.

Un cas problemàtic és el cas del mot *labor*. El diccionari de la Real Acadèmia Espanyola ens diu que *labor* deriva del llatí *labor* [-oris]. Si fos tan simple, en castellà *labor* seria un mot masculí com tots els mots d'aquesta família i no pas femení. De manera paral·lela, el francès va crear dos mots: *labeur* (treball) i

labor (llaurada). Tots dos masculins i no pas femenins com ho sol fer aquesta llengua. Tot això ens autoritza a donar crèdit a una altra hipòtesi. Aqueixos tres mots no deriven pas directament del llatí clàssic *labor [-oris]* que significava ‘esforç, fatiga, patiment, desgràcia, malaltia’, sinó d’una forma posterior especialitzada al llenguatge agrícola que va passar a significar ‘treball de la terra’ i més específicament ‘treball de sembrar’, que el castellà va interpretar com un vocable femení i el francès com un vocable masculí. A partir d’aquesta forma intermediària, el català va crear dos mots per via popular: *llavor* [f] (sement) i *llavor* [m] (treball). El mot català *labor* [f] (treball) va ser creat més tard per via culta copiant el castellà. Va supplantar el catalanesc *llavor* [m] (treball) i se li va atribuir el gènere femení de manera errònia perquè *labor* en castellà és femení.

Totes aquestes dades són resumides a la taula següent:

Mots acabats en *-or* que haurien de ser exclusivament femenins en català:

llatí	castellà	català del Principat	català medieval	català del Rosselló	francès
albor	albor	albor	albor	albor	albeur
amor	amor	amor̄	amor̄	amor̄	amour
ardor	ardor	ardor	ardor	ardor	ardeur
calor	calor	calor	calor	calor	chaleur
candor	candor	candor	candor	candor	candeur
clamor	clamor	clamor	clamor	clamor	clameur
color	color	color	color	color	couleur
dolor	dolor	dolor	dolor	dolor	douleur
dulcor	~~dulzer~~	dolçor	dolçor	dolçor	douceur
error	error	error̄	error̄	error̄	erreur
favor	favor	favor̄	favor̄	favor̄	faveur
fervor	fervor	fervor̄	fervor̄	fervor̄	ferveur
foetor	hedor	fetor	fetor	fetor	fêteur
fragor	fragor	fragor̄	fragor̄	fragor̄	frayeur
fulgor	fulgor	fulgor̄	fulgor̄	fulgor̄	fulgueur
furor	furor	furōr	furōr	furōr	fureur
honor	honor	honor̄	honor̄	honor̄	honneur
horror	horror	horror̄	horror̄	horror̄	horreur
humor	humor	humor̄	humor̄	humor̄	humeur
languor	~~langer~~	llangor	llangor	llangor	languueur
liquor	licor	licor̄	licor̄	licor̄	liqueur
lucor	~~luger~~	lluor	llugor	lluor	lueur

odor	olor	olor	olor	olor	odeur
pavor	pavor	por	paor	por	peur
pudor	pudor	pudor _̣	pudor _̣	pudor _̣	pudeur
putor	~~pudor~~	pudor	pudor	pudor	~~pudeur~~
rancor	rancor	rancor	rancor	rancor	rancœur
rigor	rigor	rigor _̣	rigor _̣	rigor _̣	rigueur
rubor	rubor	rubor _̣	rubor _̣	rubor _̣	rubeur
rumor	rumor	rumor _̣	rumor _̣	rumor _̣	rumeur
sapor	sabor	sabor _̣	sabor _̣	sabor _̣	saveur
spendor	esplendor	esplendor	esplendor	esplendor	splendeur
stridor	estridor	estridor	estridor	estridor	strideur
stupor	estupor	estupor _̣	estupor _̣	estupor _̣	stupeur
sudor	sudor	suor	suor	suor	sueur
timor	temor	temor _̣	temor _̣	temor _̣	tém ~~eu~~ r
torpor	torpor	torpor	torpor	torpor	torpeur
valor	valor	valor _̣	valor _̣	valor _̣	valeur
vapor	vapor	vapor _̣	vapor _̣	vapor _̣	vapeur
vigor	vigor	vigor _̣	vigor _̣	vigor _̣	vigueur

Llegenda

sapor	Mot llatí
vapor	Mot exclusivament masculí
error	Mot que té els dos gèneres però usat essencialment en masculí
llangor	Mot exclusivament femení
~~duzer~~	Mot en desús
calor	Mot català amb erra final muda
error _̣	Mot català amb erra final sonora

En el català de les Balears totes aquestes erres finals són mudes, i en el del País Valencià, totes sonores.

Al marge de la família estudiada, notarem l'existència de mots com ara: amar-gantor (qualitat d'amargant), amargor (qualitat d'amarg), asprivor (qualitat d'as-priu), aspror (qualitat d'aspre), barator (qualitat de barat), blancor (qualitat de blanc), blavor (qualitat de blau), brillantor (qualitat de brillant), brutor (qualitat de brut), buidor (qualitat de buit), coentor (qualitat de coent), cruor (qualitat de cru), dretor (qualitat de dret), eixutor (qualitat d'eixut), estretor (qualitat d'estret), fador (qualitat de fat), fredor (qualitat de fred), frescor (qualitat de fresc), gerdor (qua-litat de gerd), grandor (qualitat de gran), grisor (qualitat de gris), grogor (qualitat de groc), grossor (qualitat de gros), lluentor (qualitat de lluent), magror (qualitat

de magre), negror (qualitat de negre), pesantor (qualitat de pesant), picantor (qualitat de picant), primor (qualitat de prim), rancier (qualitat de ranci), ricor (qualitat de ric), roentor (qualitat de roent), rojor (qualitat de roig), rossor (qualitat de ros), secor (qualitat de sec), tebior (qualitat de tebi), tibantor (qualitat de tibant), tristor (qualitat de trist), verdor (qualitat de verd), vermellor (qualitat de vermell), vivor (qualitat de viu), etc. Aquests mots no deriven pas de mots llatins acabats en *-or*, *-oris* sinó d'adjectius catalans, més exactament dels adjectius dels quals indiquen la qualitat. Tots aquests vocables són femenins i han conservat el gènere femení que els correspon perquè no han sofert mai cap interferència de mots castellans idèntics (llevat de 'verdor' que també es diu 'verdor' en castellà. Però, com que la verdor castellana és femenina, no passa res).

Finalment, notarem que els mots masculins *cor*, *decor*, *plor*, *tambor*, *tesor*, *voltor* i uns quants més no formen pas excepcions de la regla perquè no deriven pas de mots llatins acabats en *-or*, *-oris*.

I com que s'atansen les fetes nadalenques, us assabentaré d'un tret dialectal rossellonès que he trobat suara al *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB). En el català estàndard, *Nadal* és un mot masculí. Ara, en el parlar d'Elna té tots dos gèneres. És masculí quan desitgem 'un bon Nadal' i femení quan fem referència a un dia de Nadal en particular: 'després de tant de temps, me recordi encara d'una Nadal que havia nevat a Elna'. Aquest tret dialectal és probablement un arcaisme. N'hi ha un exemple al DCVB: "E tenguem **la** [sic] Nadal a Alcaniç e l'Aninou en Tortosa, Jaume I, Cròn. 472."

Bon Nadal a tots.

3 El valencià de sempre: esclata-sang

Eugeni S. Reig

El valencià de sempre (Alzira: Bromera, 2015), pàg. 288-289

esclata-sang

Nom donat a diversos bolets comestibles de la família de les russulàcies, tots ells pertanyents al gènere *Lactarius*. Els més coneguts són el *Lactarius sanguifluus* i el *Lactarius deliciosus*. Creixen als llocs a on hi han pins. Són molt bons de menjar, fregits, guisats o bé rostits a la brasa o a la planxa.

Quan es mengen esclata-sangs l'orina adquireix un to fosc, per la qual cosa existix la creença popular que aquests bolets fan «esclatar la sang», i molt bé

podria ser aquest l'origen del seu nom i no les gotetes de pigment vermellós que es poden veure quan es partix la seua carn. És precisament eixe pigment el que fa que l'orina es torne més fosca, sense que la sang hi tinga res a veure.

1) *A mi com més m'agraden els esclata-sangs és rostits amb all i joliver i amb un bon rall d'oli d'oliva.*

2) *Enguany, si no plou, no menjarem esclata-sangs.*

En el llibre *Amics de muntanya* de Josep Mascarell Gosp, en el capítol titulat «Esclata-sangs i bolets», podem llegir:

Tenim primer que res el rovelló, que diuen *pebrot* altres i que nosaltres seguirem nomenant *esclata-sang*. La Botànica el coneix per *Lactarius deliciosus*, potser amb l'ideal de què és el millor de tots. Jo així ho pense i així ho defensaré. Aquest que, com hem dit ja, es sol donar als llocs alts de les pinades hi té una mena de rèplica benigna, el *rossinyol* o *Cantharellus cibarus*, el qual es cria també conreat comercialment, en especial a Catalunya. On primer ne vaig vore jo fón a Vic, en el mercat de Vic, en el famós i ben assortit mercat de Vic. I l'*Agaricus prunulus*, també comestible.

Els fragments següents són de la rondalla «El llenyater de Fortaleny», d'Enric Valor:

–Amic i germà –prengué la paraula el calb i revingut foraster–, necessitem que ens digueu per a on podríem trobar esclata-sangs.

–Mireu, senyors –alçà el braç el garneu–, mireu devers allà, al capdamunt de la costa. Allà dalt hi ha uns plans amplíssims, prop dels núvols, que tenen una terreta rogenca que hi és la més a propòsit del món. Si no hi ha allà esclata-sangs a garberes, és que no en queden enlloc.

Tenim el refrany: «*En Bocairent diuen pebrassos a lo que es cria per Tots Sants, / en Banyeres rovellons i en Alcoi esclata-sangs*», que ens diu clarament que aquest bolet rep diverses denominacions en terres valencianes. Els termes municipals de les tres poblacions citades són limítrofs.

Tenim la dita: «*Any de pebrassos, any de malalts.*»

En valencià també es diu: bolet de la sang, pebràs, pebrot, rovelló

La llengua estàndard sol emprar: pinetell, rovelló

En castellà es diu: *mízcalo, nízcalo*

4 Sobre la fam, la gana i la talent

Gabriel Bibiloni @bibiloni

El blog de Gabriel Bibiloni, 01/12/2018

<http://bibiloni.cat/blog/?p=2946>

Avui dos dels nostres presos polítics han començat el que es diu una *vaga de fam*. Abans que res, la nostra solidaritat amb ells. En espanyol i portuguès es diu *huelga de hambre* i *greve de fome*, mentre que en francès i italià es diu *grève de la faim* i *sciopero della fame*, amb article. Considerant que aquest tipus de vagues és cosa moderna, podem suposar que sense la interferència de l'espanyol la cosa més probable és que en català seguíssim les dues llengües romàniques centrals i diguéssim *vaga de la fam*, però això no es pot assegurar taxativament.

Els diccionaris diuen que *fam* és ganes intenses de menjar. Si no són intenses, és a dir, si són suportables, més que *fam* és *gana* o *talent*. És el que passa quan fa algunes hores que no hem menjat res. Però al Principat sembla que *fam* és un mot que ha sofert inanició i és menjat per la *gana*. En el món hi ha gent que passa gana, o que es mor de gana, sentim a dir a catalans del Principat. Els altres catalans diem *passar fam* i *morir-se de fam*. Si la gana és, com diuen els diccionaris «apetit, desig de menjar», però, com hem dit, no un desig intens, sembla més lògic que algú es mori de *fam* que es mori de *gana*. Ras i curt, que després de tres o quatre hores sense menjar no es mor ningú. Per contra, i si la meva informació és correcta, els valencians no fan servir el mot *gana*: només *fam*. Si tenen un poquet de *fam*, tenen un poquet de *fam*, i si en tenen molta, en tenen molta. A Mallorca, el mot *gana* sembla que és força modern: en el temps de la meva infantesa tothom deia *tenir talent* i no *tenir gana*. En general, el mot *gana*, amb el significat de «desig de menjar» és modern. Ho diu el mateix Coromines. Això no implica, en principi, res en contra de la genuïnitat del mot *gana*, en general, usat avui sobretot en plural: ganes de fer alguna cosa. Essent així, i considerant l'absència del mot, amb el significat particular de 'desig de menjar', en el parlar tradicional del País Valencià i les Illes, podem aventurar la hipòtesi –amb molta circumspècció– que aquest *gana* podria ser d'influència espanyola; un ús introduït a les Illes força més tardanament que al Principat.

Deia que quan jo era petit, a Mallorca tothom deia *tenir talent*. I encara hi ha gent que ho diu, però *talent* és un d'aquests mots en procés ràpid de desaparició. En el temps referit de la meva infantesa, entre cert tipus de gent *tenir gana*

ja sonava més refinat que *tenir talent*. *Tenc talent* és la frase que jo de petit deia reiteradament a mon pare o a ma mare quan aquests em duïen a passejar per Palma, sobretot si la passejada era llarga i un poc enfora del dinar. Una frase que podia esdevenir un enèrgic crit reivindicatiu quan passàvem per davant una pastisseria. *Talent* desapareix del parlar de les Illes, com temps enrere va desaparèixer del territori continental. Perquè *talent* és un mot català clàssic. Segons l'Alcover-Moll, encara es pot sentir a l'Empordà, a Vic, al Pla de Bages, a la Ribagorça, al Pallars, a l'Urgell, a la Conca de Barberà i al Camp de Tarragona. És usat pels escriptors clàssics de tots els llocs i és rebutjat a les *Regles d'esquivar vocables* (on es condemna «talent per appetit o fam»), cosa que indica que era un mot ben viu i de cap manera rebutjable. Observem que es parla d'*apetit* i *fam* però no de *gana*. *Talent* ha generat una rica fraseologia: *acabar el pa abans que la talent*, *fer el desmenjat amb talent* (expressió que es diu a Mallorca quan un fingeix no desitjar una cosa que realment desitja), *tenir més talent que un ganivet nou, qui té talent tot li sembla pa o val més talent que pa de forment* (quan hom té molta talent no mira detalls d'allò que menja).

La història del mot *talent* és ben curiosa. El significat original és el nom d'una moneda romana: llatí *talentum*, del grec τάλαντον (pronunciau *tálan-ton*), que significava 'plat de la balança' i també 'pes'. Comparau-ho amb el mot *peso*, moneda que s'usa en alguns països americans. El pes d'una cosa com el seu valor. Va ser la paràbola dels talents, de l'evangeli de Mateu, la culpable de l'evolució semàntica del mot. En aquesta paràbola Jesús explica que un home que havia de fer un llarg viatge deixa una quantitat de monedes a tres dels seus servents. A un li dóna cinc talents, a un altre, dos, i a un altre, un talent. Quan l'home torna, demana explicacions de com els tres servents han administrat els talents que havien rebut. Els dos primers van invertir el petit capital en negocis i aconseguiren de duplicar-lo. El tercer, per por de perdre el seu talent, o per peresa, el va guardar ben amagat i, evidentment, no el va multiplicar. A la vista d'això, el senyor elogia els servents que han prosperat, mentre que renya el temorenc que va amagar el sol talent que tenia, li'l pren, el dóna al que en va aconseguir deu i el fa fora de les seves terres. Els talents donats pel senyor als seus criats són el símbol dels dons que Déu dóna als homes, els quals els han de ben administrar i millorar. A partir de la paràbola el mot *talent* passà a significar voluntat, desig, predisposició d'ànim i capacitat i dotes intel·lectuals rellevants. Del desig, en general, també passà a significar «desig de menjar», tot canviant el gènere de masculí a femení per influència de *fam*.

5 “M’hi ha insistit molt”, “Li hi ha insistit molt”

Albert Pla Nualart

Ara, 13/10/2018

https://llegim.ara.cat/opinio/hi-ha-insistit-Li_0_2118388172.html

La resta més patent a la GIEC del logicisme de Fabra –del seu intent de fer la llengua “més lògica” creant-hi distincions i simetries artificioses (i, per tant, difícils d’assimilar)– la trobem en les combinacions binàries de pronoms febles. Fabra (i la GIEC de retruc) inventa combinacions que no existeixen considerant que seria més lògic i simètric que existissin, tot i que, probablement, no existeixen perquè no les necessitem.

A la pàgina 49 de la *Gramàtica catalana* (1933) –la normativa fins a l’aparició de la GIEC (2016)– hi trobem la combinació *li hi* amb el següent exemple: “Li han donat una guardiola i li hi han posat deu cèntims; poseu-li-hi deu cèntims més”. Però *li hi* és una forma inexistent: els parlants, en aquest cas, diem [li]. Així ho admet la GIEC quan afirma (pàg. 212) que *li hi* és “una possibilitat de la llengua escrita” que “oralment es resol simplement en [li]”.

És un exemple de com la norma fabriana, de vegades, opta per esmenar la llengua. I per què l’esmena? Perquè el gramàtic logicista no suporta les asimetries: si diem i escrivim “M’hi ha insistit molt” / “T’hi ha insistit molt”, etc., ens toca escriure –encara que no ho digui ningú– “Li hi ha insistit molt”. La GIEC aclareix que escrivim *li hi* (normativament no pot ser *l’hi* ni *li*), “però pronunciant-ho normalment [li]”. ¿No seria més fàcil per a tots admetre la realitat asimètrica?

Cedric Boeckx i Txuss Martín afirmen a *El clíctic datiu és més que un clíctic* (2014) que en català el cas datiu està format per dues nocions: acusatiu i locatiu. El *li* seria en realitat *l’hi*, i això explicaria el datiu plural *els hi* (“Els hi donaré la llibreta”). I en català no trobem mai dos pronoms febles idèntics seguits. Diem “N’he tret tres idees” i “D’idees n’he tret tres” (i no “D’idees en n’he tret tres”, com “per lògica” pertocaria). Si el *li hi* fos en realitat *l’hi hi*, una norma general de la llengua el convertiria en *l’hi*, que és el que diem.

És la normativa la que s’ha d’esmenar partint d’una bona comprensió de la llengua, i no al revés.

Vegeu també, del mateix autor i en el mateix mitjà, [¿Atenent la petició o atenent a la petició?](#) (10/11), [¿Ens atenem o ens atenim a les conseqüències?](#) (17/11), [“Li agrada l’handbol però té el handicap que és primet”](#) (01/12/2018).

6 No deixem que 'es creixin'

Maria Rodríguez Mariné

Ara, 01/12/2018

https://www.ara.cat/opinio/No-deixem-que-creixin_0_2135786448.html

Quan hi ha un conflicte, cal equilibrar la balança: reforçar l'autoestima del feble i rebaixar la força del fort, neutralitzar-lo, perquè no *es creixi*. És només una del munt de coses interessants (moltes de sentit comú, ho reconec) que vaig aprendre l'altre dia en una xerrada a l'escola de les meves filles. Que, per cert, també em va servir per constatar que en català inexorablement acabarem *creixent-nos* com si res: el mal d'orella que encara ens provoca a alguns aquesta pronominalització de *créixer* té els dies comptats.

Parlàvem d'assetjament escolar, esclar, però les receptes es poden aplicar a moltes situacions de la vida quotidiana. Al català li falta autoestima (a la llengua, em refereixo), i la manera de reforçar-la en cap cas és poblar-lo de castellanismes. Però tampoc li fem cap bé compadint-lo: "Pobret, és el dèbil, està condemnat a ser maltractat". No. Donem-li eines perquè se'n surti. Quan algú s'encoratja, es revesteix de més autoritat, es dona importància, en castellà se *crece*. Els passa, per exemple, a molts equips de futbol després del descans (si l'entrenador sap reaccionar), als tuiters amb milers de seguidors (i més si porten antifaç i poden repartir des de l'anonimat) i als que adopten actituds violentes si els que se'ls miren els aplaudeixen.

A veure, comencem pels futbolistes. Si tenen un entrenador potent, que els sàpiga portar, després del descans sortiran al camp a totes, embravits, envalentits (no *envalentonats*, que és un derivat de *valentón* i seria sortir del foc per caure a les brases). També en podríem dir revifats, si la primera part hagués sigut un veritable desastre.

Als tuiters que veuen com el seu comptador de cors treu fum els podria escaure dir que s'inflen o que s'estarrufen, cosa que potser no diríem dels futbolistes parlant-ne en un registre informatiu neutre, perquè, reconeguem-ho, *inflar-se* i *estarrufar-se*, amb aquest significat figurat, han quedat relegats a la llengua més col·loquial (tirant cap a barrufetaire). Però ja ens van bé per a les coses poc serioses.

Finalment, els que es comporten amb actituds violentes podríem dir que es fan forts, que van a més, si els del seu voltant no fan res per aturar-los i encara

més si els animen a continuar. Així doncs, ¿necessitem *crecerse*? No. Però oi que és temptador?

També ho era l'expressió *treure pit*. De, fet, malgrat que tampoc la necessitàvem (teníem *penjar-se medalles, presumir, gallejar, fatxendejar, fer el valent, plantar cara, donar la cara, no afluixar, no arronsar-se, inflar el pit*), ara sembla que no hàgim viscut mai sense. Hem fet un clic. Diria que només els malalts de llengua ens hi aturem (i cada cop menys). ¿Som a temps de bandejar-la? Més ben dit, val la pena fer-ho? ¿Ens podem permetre perdre el temps fent-ho?

Si aconseguim frenar els *crecuts* ja farem prou. I això és el que podem fer, el que és a les nostres mans, tant en el terreny lingüístic com en el dels conflictes humans. Hem de creure'ns que el que té el problema no és el que rep sinó l'altre, que no sap solucionar els problemes de cap altra manera que no sigui amb violència. I, sobretot, no podem oblidar que qualsevol relació entre persones implica conflicte. La clau és saber gestionar-lo. Però cal aprendre a fer-ho. Els nens no en saben. No podem castigar-los perquè no en sàpiguen. El que hem de fer és ajudar-los a aprendre'n. I, de passada, aprendre'n també els adults.

7 Fabra i Coromines: fidelitat i continuïtat

Ramon Torrents

Fabra i Coromines

Amistat i cartes d'exili

A cura de Joan Ferrer i Joan Pujadas

Barcelona: Ara Llibres, 2018

222 pàgines · 17,90 euros

Sobre la base de 34 cartes datades entre els anys 1934 i 1960, Joan Ferrer i Joan Pujadas han bastit el volum *Fabra i Coromines. Amistat i cartes d'exili*, publicat per la [Fundació Pere Coromines](#) i l'editorial [Ara Llibres](#). És una contribució aparentment menor al coneixement d'aquests dos mestres, però demostra bé la col·laboració dels protagonistes en l'obra de salvament després del naufragi del 1939. Fabra ha merescut el respecte i el

reconeixement unànim dels Països Catalans per la seva empresa clarivent de fixació, redreçament i depuració de la llengua. Coromines, per part seva, autor d'una obra monumental que no demana presentació, és el deixeble fidel que, enllà dels seus interessos particulars, col·laborà sempre amb l'ideal de Fabra amb una fidelitat que el va fer dipositar de l'encàrrec personal de Fabra per a l'edició de la Gramàtica pòstuma del mestre. Fabra i Coromines són dos gegants que caminen en la mateixa direcció per camins complementaris: Fabra, amb tenacitat i una visió clara del propòsit de dotar els Països Catalans de l'instrument normal i bàsic, puntal de la seva identitat –una gramàtica sòlida–, aconsegueix l'objectiu de construir i fixar una llengua que, en ple segle XX, ha pogut sobreviure a l'estat d'abandó en què malvivia per la manca absoluta de mitjans educatius i de protecció que proporcionen els estats i, mal que bé, capejant els embats de la subordinació del català a la llengua i les forces de l'Estat; Coromines, amb el mateix ideal patriòtic, treballà ja de jove en una obra filològica que no va abandonar mai i que és la perfecta consolidació dels fonaments de la llengua. La col·laboració entre aquests dos homes de generacions diferents –separats per 37 anys de l'un sobre l'altre– no és obstacle a un resultat fructífer, ans motiu d'una esperança de vigoria i continuïtat.

El llibre s'organitza en les seccions següents: Introducció; I. "Pompeu Fabra" (retrat per Joan Coromines); II. Correspondència; III. Annex; IV. Procedència dels textos; V. Notes biogràfiques; VI. Índex general.

En la introducció llegim una síntesi excel·lent dels moments lingüísticament més significatius de la vida de Fabra i el seu context.

Amb tres excepcions –el retrat de Pompeu Fabra per Coromines, publicat en diverses versions, des del 1934, fins a la final, dins *Lleures i converses d'un fillòleg* (Club Editor), reproduïda en [un especial d'InfoMigjorn](#)–; una carta de 1932, no pas de signe lingüístic sinó patriòtic, en què Coromines s'adreça a Pompeu Fabra, president de l'entitat Palestra, i la comunicació de Fabra, ara president del Patronat de la Universitat Autònoma de Barcelona, sobre el nomenament del títol de professor de Filologia Romànica (1933) a Coromines, el bloc epistolar principal parteix dels anys d'exili i arriba fins poc després de publicació de la *Gramàtica catalana* (1956, pòstuma).

Fetes les excepcions cronològiques anteriors, el cos de l'obra és constituït per 34 cartes: 6 de Fabra a Coromines; 11 de Coromines a Fabra; 6 de Ferran Rahola a Coromines (Ferran Rahola, gendre de Fabra); 3 de Coromines a Ferran Rahola; 1 de Coromines a Dolors Mestre (muller de Fabra); 1 de Jaume Vicens Vives (historiador i copropietari de les edicions Teide) a Coromines, i 6 de Frede-

ric Rahola a Coromines (Frederic Rahola, cosí de Ferran Rahola i copropietari i director de les edicions Teide, que publicaren la *Gramàtica catalana*, pòstuma). Manquen en aquesta secció epistolar algunes cartes desaparegudes o no rebudes pels seus destinataris a conseqüència de la situació bèl·lica europea.

A l'Annex trobem una carta de Pompeu Fabra a Jakob Jud (1928), de la Universitat de Zurich, en què li presenta i recomana Joan Coromines; l'“Advertiment”, de Coromines a la *Miscel·lània Pompeu Fabra* (1943); el prefaci de Joan Coromines a la *Gramàtica catalana* (1956), i la informació “Cómo ha nacido la última Gramática catalana”, publicada el 1956 al setmanari *Destino* arran de l'arribada de la darrera Gramàtica de Fabra a les llibreries.

Després de l'Annex, trobem una indicació precisa sobre la localització dels textos que constitueixen el gros del llibre, informació breu però suficient que demostra l'atenció dels curadors de l'obra als detalls que els estudiosos agrairan. Les Notes biogràfiques, que, prèvies a l'Índex general, tanquen el volum, contenen aproximadament un centenar de breus apunts biogràfics relatius als personatges –els uns, de primera línia; els altres, noms que costaria de situar– que desfilen per aquest volum i tornen a donar notícia del rigor amb què s'ha concebut aquest *Fabra i Coromines. Amistat i cartes d'exili*.

Aquestes ratlles no fan gaire més que descriure telegràficament un treball que no dubtem a recomanar a tot lector interessat en la història moderna de la llengua i els tràngols que ha hagut de vèncer. No hi veiem per part dels editors-curadors més que una relació de fets –de documents justificats per la llengua i la situació singular viscuda entre l'exili i Catalunya–, i tots transmeten l'esperit de i fidelitat i continuïtat.

Vegeu també [Cartes i retrats de Pompeu Fabra i Joan Coromines](#), per Álvaro Muñoz

8 Sobrevent i sotavent. El cabotatge i la navegació d'altura

Antoni Lluï Martí

Prent el demble a les paraules. Defensa de la llengua, etimologia, història, curiositats (Palma: Documenta Balear, 2009), pàg. 223-224

Sobrevent i sotavent

La majoria d'aquells qui no som gent de mar, solem saber que *sobrevent* i *sotavent* (i els seus respectius castellans *barlovento* i *sotavento*) són termes mariners, però som gaire els qui en coneixem el significat, i molt menys els qui sabem d'on provenen. En parlarem avui, i esper que per a tots quedi prou clar l'origen i significació d'aquests mots, ben interessants, per cert.

Quan un vaixell fa fent camí cap a la part d'on bufa el vent, rebut de proa o de costat, però més de davant que de darrera, es diu que navega contra el vent o cap a sobrevent, mentre que si el vent li ve de la part de darrera, navega a favor del vent o cap a sotavent. La banda del veler que queda més amunt, a *sobre* de l'altra, és aquella d'on ve el vent. Per tenir-ho més fàcil de recordar: quan es navega cap a *sobrevent* és com si s'anàs cap a dalt, com si pujàs penosament una costa, mentre que si el vaixell va en direcció a *sotavent* és com si la davallàs, i com fa més via a davallar-la és anant vent en popa, amb el vent bufant ben de la part de darrera.

L'etimologia dels termes explicats és prou senzilla: *sobre* 'dalt' i *sota* 'a baix' o 'davall' + *vent*, però la castellana *barlovento* no resulta tan clara, més ben dit, en principi no hi resulta gens. El mot està documentat en castellà des de l'any 1492, i Coromines opina que podria estar format per un més antic *loo*, provinent de l'escandinau *lôf*, per conducte del francès *lof*, possiblement per imitació de la locució francesa *venir par lof* (o *parloo*) que podria haver-se canviada en *venir de barloo*, per influx del sinònim castellà *venir de bolina*, afegint *vento* a *barloo*, perquè concordàs amb el seu oposat *sotavento*. La *borina* o *bolina* és el nom de la corda que serveix per mantenir una vela en una posició embiaxada perquè agafi el vent de costat i d'aquesta manera poder navegar cap a sobrevent. Aqueix nom ve de l'anglès *bowline*, compost de *bow* 'proa' i *line* 'línia o corda'.

Un arxipèlag de les Petites Antilles és anomenat *Islas de Barlovento* perquè al seu indret el vent que aprofitaven els vaixells que procedien d'Europa solia bufar de la part d'aqueixes illes, i les naus torcien un poc el rumb dirigint-se en direcció a unes altres illes conegudes per *Islas de Sotavento* (en anglès *Wind-*

ward Islands i *Leeward Islands*). Entre les primeres hi ha les Illes Verges, Granada, Martinica, Barbados, Guadalupe, Trinitat i Tobago, i entre les segones, Aruba, Bonaire, Curaçao, Margarita i Tortuga.

El cabotatge i la navegació d'altura

Històricament el *cabotatge* ha estat la navegació de port a port seguint la costa o sense fer-se'n massa enfora, de manera que sempre la tinguessin a la vista o que només deixassin de veure-la durant poc temps (les travessies entre les nostres illes i la península entrava dins aquest tipus de navegació). Fins ben entrat el segle XIX, en què es construïren moltes carreteres on no n'hi havia, o es milloraren algunes de les existents, i, sobre tot, que entrà en funcionament el ferrocarril, el sistema més ràpid i econòmic per dur una càrrega que no pogués ésser duita a esquena de bística des de Tarragona a València o a Barcelona o des d'Alcúdia a Palma era la via marítima, amb llaüts o altres embarcacions no molt grosses que transportaven passatgers i càrrega diversa.

El mot *cabotatge*, com el castellà *cabotaje* i l'italià *cabotaggio*, prové del francès *cabotage*, derivat de *caboter*, 'navegar anant de cap en cap' (els caps geogràfics que sobresurten de la costa), del que també en sortí, en francès, *caboteur*, nom genèric de les embarcacions que es dedicaven a aquest tipus de navegació, del que no n'he trobat cap variant de forma en català ni en castellà.

Aquest sistema de navegar es contraposa a la *navegació d'altura*, que es diu de la que es fa en *alta mar*, la part de la mar més allunyada de la terra, per anar pel camí més dret d'un país a un altre que no comparteixen la mateixa costa. El motiu pel que es diu *alta mar* no l'he pogut aclarir, tal vegada perquè *alt* pot significar 'digne de respecte' (pensem en el títol *altesa* que es donava als nostres reis). I en aquesta denominació concorden altres llengües de les que en tenc alguna coneixença: *haute mer* en francès; *alto mar* en portuguès; *alto mare* en italià; *high sea* en anglès, i *hoher See* en alemany. Una denominació més popular, és *la mar gran*, i en francès *le large*, concordant amb el castellà *mar larga* i amb l'italià *largo mare*, amb tot i que no sigui gaire corrent en aquesta llengua. I encara hi podem afegir *pleine mer* en francès i *ancho mar* en castellà. També podria ésser que es digués *alta mar* perquè la línia de l'horitzó sembla estar més alta que al lloc d'on la miram, sigui des de la costa o a bord d'un vaixell.

9 El catanyol es cura

Pau Vidal

El catanyol es cura. Interferències castellà-català (Barcelona: Barcanova, 2012), pàg. 105-107

Dislocacions injustificades 1. Entrevista

EXEMPLE D'ÚS: «Per què **no ha tingut vostè fills?**»

ÚS CORRECTE: «Per què / Com és que **no ha tingut fills, vostè?**»

EXPLICACIÓ: L'ordre dels mots a la frase és un dels factors que en determinen la cantarella (melodia) a l'hora de pronunciar-la. Si una com aquesta no us grinyola a l'orella vol dir que o no sou de llengua materna catalana o la contaminació us ha malmès fins als fonaments. Fins i tot llengües tan pròximes com les llatines presenten grans diferències en aquest aspecte; només cal que penseu en la salutació dels *payasos de la tele*: per dir «¿Cómo están ustedeees?» en català com cal s'ha de fer un canvi profund de corba melòdica (feu-ne la prova i ho entendreu de seguida). Vet aquí, doncs, uns quants exemples per recuperar o aprendre els fonaments prosòdics:

Dislocacions injustificades 2. Programació cultural

EXEMPLE D'ÚS: «**Pot la ciència-ficció ajudar-nos** a entendre la crisi?»

ÚS CORRECTE: «**La ciència-ficció ens pot ajudar** a entendre la crisi?»

Dislocacions injustificades 3. Consulta popular d'Arenys

EXEMPLE D'ÚS: «**Està vostè d'acord** que Catalunya esdevingui un estat de dret [...]?»

ÚS CORRECTE: «**Esteu d'acord** que Catalunya esdevingui un estat de dret...?»

EXPLICACIÓ: Fins i tot els més patriotes hi cauen! I per dues bandes: dislocació del subjecte i tractament de *vostè* en comptes de *vós/vosaltres*.

Dislocacions injustificades 4. Piulant sobre la crisi

EXEMPLE D'ÚS: «**Està la cosa fotuda**, tu, **està la cosa fotuda...**»

ÚS CORRECTE: «**La cosa està fotuda**, tu, **està fotuda**» / «**Està fotuda, la cosa...**» / «**Com està la cosa**, tu, **de fotuda...**» / «**Com/Que n'està de fotuda, la cosa**, tu...»

EXPLICACIÓ: Segurament hi ha mil maneres més de confegir-la, aquesta exclamació, però certament no fent aquesta forçadura. Oi que no diríeu mai «**Està en Ramon a la lluna**» sinó «**En Ramon està a la lluna**»? (i si ho volguéssiu

preguntar, diríeu, o bé «**En Ramon està a la lluna?**», amb una entonació diferent, o bé «**Que està a la lluna, en Ramon?**». Aquest forçament sintàctic recorda el d'aquell redactor d'esports que en comptes de cròniques sembla que escrigui el *Quixot*: «**Sembla el Barça** un equip d'una altra galàxia. Ahir li va tocar el torn...»

Anunci radiofònic de revista musical

EXEMPLE D'ÚS: «**Demana-la ja** al teu quiosc.»

ÚS CORRECTE: «**Demana-la ara / ara mateix** al teu quiosc.»

EXPLICACIÓ: O, si l'espai ho reclama: «Demana-la al teu quiosc... **ara!**». «**Subsidia ja!**», «**Poliesportiu ja!**» o «**Carril bici ja!**» són pancartes que es poden veure a les mil manifestacions de cada dia, però la més bèstia que s'ha vist mai estava inspirada en un eslògan del veí: «**Prou ja!**»

A la mani

EXEMPLE D'ÚS: «**No a la guerra!**»

ÚS CORRECTE: «**Guerra no!**»

EXPLICACIÓ: El camí deu haver estat tortuós però de l'eslògan «OTAN no, bases fora!» al **noalaguerra** segur que s'hi ha ficat pel mig un «*Not in my name*» mal reconvertit en «**No en el meu nom**» (brrr!). Per aquest camí d'absorció de l'*spanglish* acabarem dient «**No és la meva culpa**», com ja es fa en castellà (per influència llatinoamericana, suposo). El dia que prepareu la pròxima pancarta contra les retallades recordeu que, de petits, quan us omplien el plat d'aquells tubets verds tan fastigosos, sacsejàveu el cap al crit de «No, mongetes no!». De fet, en casos com aquest és molt útil que feu la prova del crit. Repetiu l'eslògan en veu alta, compareu-lo amb el de l'«OTAN no!» i ho veureu de seguida.

10 Enllaços

- ▶ Martí Crespo entrevista [Jordi Mas: 'Softcatalà va demostrar fa vint anys que en les noves tecnologies també es podia treballar en català i que s'havia d'exigir'](#) (*VilaWeb*, 17/11/2018)
- ▶ [L'educació, la justícia i els mitjans són els àmbits amb més incompliments sobre llengua a Catalunya, el País Valencià i les Illes](#) (*VilaWeb*, 05/12/2018)

- ▶ [L'AVL alerta dels atacs al valencià: “Hi ha partits polítics que volen reduir les llengües a la mínima expressió”](#) (*Diari La Veu*, 16/11/2018)
- ▶ [Els territoris amb llengua pròpia fan front comú per a “garantir els drets” dels parlants davant de l'Estat](#) (*Diari La Veu*, 13/11/2018)
- ▶ Germà Llorca-Abad, [Una nova llengua per a À Punt Mèdia: un moment d'optimisme](#) (*Saó*, 29/11/2018)
- ▶ Iu Forn, [Quan la llengua no és política i és natural](#) (*El Nacional*, 29/11/2018)
- ▶ [De la LUEV al Consell Social: 35 mesures per a assolir la igualtat lingüística](#) (*Diari La Veu*, 24/11/2018)
- ▶ [L'AVL critica els “daltabaixos que han dificultat la igualtat lingüística” durant els 35 anys de la Llei d'Ús](#) (*Diari La Veu*, 22/11/2018)
- ▶ J. Ernesto Ayala-Dip, [Les llengües d'Espanya](#) (*El País*, 05/12/2018)
- ▶ Rudolf Ortega, [El neologisme del 2008: voteu ‘sororitat’](#) (*El País*, 05/12/2018)
- ▶ Pere Martí i Bertran, [A qui pertany el català](#) (*El Vallenc*, 23/11/2018)
- ▶ [El Parlament d'Astúries rebutja l'oficialitat de l'asturià. El PSOE es desdiu del compromís d'eleva el rang de la llengua a l'Estatut](#) (*Diari de la llengua*, 24/11/2018)
- ▶ [10 coses que no sabies de Pompeu Fabra](#), amb Mila Segarra, Jordi Mir i Carles Rahola i Fabra (Versió RAC1, 21/11/2018)
- ▶ Andreu González, [Pompeu Fabra, l'ome que no volia la hac](#) (*El Matí Digital*, 25/11/2018)
- ▶ Enric Mirambell i Belloc, [Quina llengua parlàvem](#) (*Diari de Girona*, 25/11/2018)
- ▶ Manel Domingo, [El català a les universitats valencianes, a examen](#) (*El Temps*, 07/11/2018)
- ▶ Milagros Pérez Oliva, [El que importa és el resultat](#) (*El País*, 25/10/2018)
- ▶ Llorenç Comajoan-Colomé (GELA), [El got d'aigua amb llengua o sense](#) (*VilaWeb*, 29/10/2018)